

STELLA DI GLERIA

Colecția „Destine în exil”

Comitetul științific:

Prof. univ. dr. Liviu Antonesei, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Prof. univ. dr. Ion Bogdan Lefter, Universitatea din București

Prof. univ. dr. Nicolae Panea, Universitatea din Craiova

Conf. univ. dr. Emanuela Ilie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Delphine Diaz - Maîtresse de conférences HDR, Université de Reims Champagne-Ardenne, Membre junior de l'Institut universitaire de France

Antonio Sorella - Professore Ordinario di letteratura italiana, Università degli Studi „G. d'Annunzio” Chieti-Pescara, Direttore Scientifico del Premio letterario „Città di Penne”

Colecție coordonată de Silviu Gongonea

STELLA DI GLERIA

**MIRON KIROPOL – O VOCE POETICĂ
ÎNTRE DOUĂ LUMI**

*Traducere din limba italiană
de Carmen Teodora FĂGEȚEANU*

**EDITURA UNIVERSITARIA
CRAIOVA, 2025**

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Nicolae PANEA

Conf.univ.dr. Nicoleta CĂLINA PRESURĂ

Copyright © 2025 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DE GLERIA, STELLA

Miron Kiropol / Stella Di Gleria ; trad. din lb. italiană: Carmen Teodora Făgețeanu. - Craiova : Universitaria, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-2231-9

929

Prefață de Silviu GONGONEA

Designer copertă: Sorin Mușuroi

Coperta acestei cărți include imagini din colecția Miron Kiropol, aflată în patrimoniul Muzeului Cărtii și Exilului Românesc.

© 2025 by Editura Universitaria

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețelele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

AUTOTRADUCEREA ÎN REPUBLICA EXILAȚILOR

Literatura exilului românesc își are negreșit locul ei în istoria literară autohtonă. Rămâne de văzut unde, mai exact. Mă feresc să forțez traseele contextualizării. Și aceasta pentru că ridiculul ar scoate la lumină chiar demonii cu aparențe umane ai unor perioade istorice în care dialogul politic și ideologic a devenit imposibil și a dus la radicalizarea discursului (cum aş putea formula eufemistic că este un discurs fals cultural?). Se vede foarte bine și azi, când zgomotul de fond al unor astfel de dispute a acoperit opinia sănătoasă a unor critici care au avut întotdeauna capacitatea să ia distanță și, de multe ori, să medieze, în sensul cel mai curat al termenului, întâlnirea opiniilor. Poate de aici și reticența analiștilor echilibrați, cu un cuvânt greu de spus în zona de care ne ocupăm.

Nici Miron Kiropol nu a fost ocolit de complexul deșăratului în patria pământescă – ca remediu, el și-a exersat smerenia imagistică în pictură, iar pe cea lingvistică, în poezie –, mărturie stau părți din interviuri, numai că patosul său trebuie înțeles aici în plan personal. Miron Kiropol este unul dintre poeții neomoderniști importanți ai literaturii noastre. Viziunea sa evoluează într-o mistică suficientă sieși, în care frumusețea pură, de la cea așa-zis cotidiană la cea indicată ca fiind de origine divină, coincide ermetic cu poezia. Nu termenii religioși stau mărturie, ci o imersiune textuală în starea lui fiat, proprie unui extatic plasat cât mai aproape de centrul sacru, misterios. Să insist

asupra faptului amintit este inutil, deoarece plasarea poeziei lui Miron Kiropol la intersecția planurilor existențiale amintite este făcută exemplar de către autoarea studiului în partea care prezintă opera poetului.

Întâmplarea fericită a făcut ca o parte din munca lui Miron Kiropol să devină obiectul de studiu al acestei tinere cercetătoare din Italia, de la Universitatea din Udine, și anume Stella Di Gleria. Proiectul a fost posibil grație unui lectorat de limba română atent la punțile culturale, indicând direcții pline de provocări. Stella Di Gleria știe foarte bine limba franceză, iar în ceea ce privește limba română se află la un nivel foarte ridicat. Lucrarea ei a fost premiată de statul italian, însă adevărata garanție o văd în capacitatea de analiză tematică și stilistică și, mai ales, în interpretarea multilingvismului, care este realmente una dintre cele mai ofertante problematice identitare ale exilului literar și se potrivește perfect echipei din Italia.

Însă o întreprindere la fel de importantă este traducerea făcută de Carmen Theo Făgețeanu care deja și-a croit un drum în italianistica de la noi. După ce autorul și traducătorul au intrat în contact și au căzut de acord asupra nuanțelor din sfera reproducerii cât mai fidele a ideilor prime, rolul meu a devenit acela de mediator secundar. Miron Kiropol a plecat din România comunistă, poezia lui a ajuns să fie discutată de o tânără din Peninsula Italică, apoi să se întoarcă în România post-comunistă prin intermediul unei colecții a Muzeului Cărții și Exilului Românesc și, nu în cele din urmă, ca importanță, printr-o voce terță ce i-a îndrăgit creația. Toți acești factori, adică inițiala clandestinitate, fixarea de către o instanță neutră a artei sale într-un cadru obiectiv și restituirea unui autentic românesc,

la care a ținut majoritatea exilaților, de către un analist atent la dedesubturile textului, constituie premisele unei deschideri necesare când este vorba despre schimburile (importurile și exporturile) culturale. Traducătoarea Carmen Theo Făgețeanu a trebuit să țină cont de întreg angrenajul și să plaseze eforturile unei tinere, aflate totuși la început de drum, într-un cadru cultural adecvat.

Traseul interior al cărții este în aparență simplu. Caută, înainte de toate, „semnele” germinative în solul biografic, semne care stau la baza artei autorului „translingv”, așa cum este și Miron Kiropol, și îi conturează poetului un traseu ontologic ca, în final, parcursul cercetării să devină aplicat la nivelul detaliului, pe textele reprezentative. Cu toate acestea, observațiile directe sunt pline de miez, iar digresiunile teoretice care îi susțin demersul critic devin un cadru solid, exprimat elegant, cu o maturitate ce trădează un exercițiu hermeneutic îndelungat. Dau un singur exemplu și anume capitolul dedicat autotraducerii și exprimării identității celui prins „între lumi”, ca să parafrazez titlul propus pentru această ediție, ce oferă informații teoretice prețioase despre procesul traducerii de-a lungul timpului, precum și despre schimbările de paradigmă culturală la care individul dezrădăcinat trebuie să se raporteze.

Cred că poetul Miron Kiropol, chiar dacă este fixat în obiectivul central între coordonatele autotraducerii, se bucură de o primă exegeză pătrunzătoare care va deveni un reper în cercetarea viitoare a operei sale.

Silviu Gongonea

INTRODUCERE

„Va mai trăi încă cincizeci de ani? Încă o sută? Peste un mileniu va mai fi pronunțat numele său pe lume? Dar peste zece milenii? [...] Firește. Firește. Pentru că operele lui au strălucit cândva, ele strălucesc pentru totdeauna, dincolo de lumea fizică și de soarta ei îngrozitoare, în alt spațiu decât al prafului și al uitării.” (Cărtărescu, 2014, p. 49).

Cuvintele lui Mircea Cărtărescu deschid, cu o naturalețe desăvârșită, acest studiu dedicat lui Miron Kiropol, poet a cărui existență se află la confluența dintre România și Franța.

Experiența plecării departe de casă conduce adesea la o cristalizare a conștiinței naționale. În ultimele decenii, asistăm la apariția unui termen care descrie mutarea locului de creație al scriitorilor, de multe ori determinată de motive economice sau politice: „literatura migrantă”. Sintagma subliniază ideea că scriitorul migrant nu se mai află în *heimat-ul*¹ său, ci trăiește într-o patrie imaginară, republica literelor, iar deplasarea geografică naște în el o conștiință a străinătății.

Scriitorul care a cunoscut exilul scrie pentru a întări, a susține și a ilustra literatura și identitatea națională, fără a urmări neapărat succesul internațional. Dorința de a-și găsi locul în *republica umanistă* corespunde unui sentiment de marginalitate și unui complex al întârzierii culturale, vizibil adesea în cultura română. Literatura este, de fapt, o cale de

¹ Heimat – termen german fără echivalent precis în limba română. Desemnează locul în care omul se simte acasă fiindcă acolo s-a născut.

acces către celălalt, printr-un tezaur de valori culturale proprii, împărtășite cu restul Europei, continent al identităților multiple, înrădăcinate în mai multe spații de apartenență.

Scriitorii români au îmbogățit literatura și arta franceză încă din secolele trecute. Miron Kiropol se înscrie perfect în acest peisaj: o voce care oscilează între iubirea pentru România și aspirația afirmării artistice.

Lucrarea de față își propune redescoperirea unui poet marginalizat de societatea epocii sale, constrâns să-și părăsească patria natală pentru a se impune ca om de litere în Franța. După o analiză atentă a biografiei autorului, etapă esențială pentru înțelegerea poeticii sale, ne-am propus o examinare comparativă a volumelor *Dieu me doit cette perte / Dumnezeu îmi datorează această pierdere* și *Auguste nostalgie du sang / Augustă nostalgie a sângelui*, concentrându-ne asupra diferențelor și convergențelor dintre versiunea originală, publicată în limba franceză, și autotraducerea realizată de poet în limba română.

Scopul este acela de a aduce la lumină o poetică ignorată și prea puțin apreciată, pentru a-i evidenția singularitatea și măiestria. Avem de-a face cu o operă profund marcată de un exil dificil, de interesul autorului pentru temele religioase și de un sentiment constant al înstrăinării față de lume.

Demersul exegetic este structurat în trei capitole. Primul capitol examinează viața poetului, acordând o atenție specială contextului istoric complicat pe care îl traversa România la vremea aceea și reticența editurilor față de poezia lui Miron Kiropol, considerată „periculoasă” și „inadecvată”. Cel de-al doilea capitol abordează tema autotraducerii atât din perspectivă teoretică și tehnică, cât și

în legătură cu literatura migrantă și literatura exilului. Capitolul se încheie cu analiza metodelor și a strategiilor folosite de poet în transpunerea propriilor texte. Se va putea observa cum autotraducerea devine o oglindă interioară, singurul canal autentic de comunicare cu Celălalt. Capitolul final este dedicat analizei comparative a celor două volume amintite. Prin lectura versurilor ies la iveală particularitățile poeticii sale și modul specific în care își rescrie propriile poeme, cu accent pe diferențele stilistice și pe variațiile lexicale dintre cele două versiuni.

Fiind vorba despre un autor modern, dispărut cu doar câțiva ani în urmă, sursele folosite pentru reconstrucția biografiei sale au fost preluate, în principal, din interviuri și articole de presă dedicate poetului. O parte dintre informațiile biografice provin și de pe site-ul Uniunii Scriitorilor din România, din care Miron Kiropol a făcut parte.

În ceea ce privește autotraducerea, capitolul se bazează în special pe volumul *L'autotraduction littéraire – Perspectives théoriques* (Ferraro, Grutman, 2016) și pe studiul *Aspects de l'autotraduction chez Miron Kiropol* (Turtureanu, 2020).

Al treilea capitol, consacrat analizei textelor, se sprijină exclusiv pe ediția *Dieu me doit cette perte / Dumnezeu îmi datorează această pierdere*, publicată de Editura Institutului Cultural Român (Kiropol, 2004).

CAPITOLUL I

MIRON KIROPOL

*“Cum ea pe coate-și răzima
Visând ale ei tâmpie,
De dorul lui și inima
Și sufletu-i se împle.
Și cât de viu s-aprinde el
În orișicare sară,
Spre umbra negrului castel
Când ea o să-i apară.”*

*“Quando lei poggia sulle braccia,
Sognando, le sue tempie,
D’amor struggente si riempie
Il cuore nonché l’alma.
E quanto vivido s’accende
Suo raggio ogni sera,
Sull’ombra cupa del palagio:
Che lei si mostrerà.”²*

² Valeriu Raut, *Luceafărul* (traducere în italiană), 29 august 2020, <https://lyricstranslate.com/it/luceafarul-èspéro.html>, consultat în data de 8 decembrie 2022.